

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ

Статтю присвячено дослідженню європейського досвіду становлення ефективних відносин між державою та молоддю, висвітлюється питання залучення молодого покоління до участі в політичних процесах у країнах Європейського Союзу.

Ключові слова: Європейський Союз, молодь, молодіжні організації, молодіжна політика, суспільна активність, політичний процес.

Статья посвящена исследованию европейского опыта становления эффективных отношений между государством и молодежью, освещается в опрос привлечение молодого поколения к участию политических процессах в странах Европейского Союза

Ключевые слова: Европейский Союз, молодежь, молодежные организации, молодежная политика, общественная активность, политический процесс.

The article investigates the European experience of becoming an effective relationship between the state and young people highlighting the involvement of the younger generation to participate in the political process in the European Union.

Key words: European Union, young people, youth organizations, youth policy, social activity, the political process.

Постановка проблеми. Практика останніх десятиліть переконливо доводить, що в світі, який постійно змінюється, політична, економічна і соціальна перевага буде у тих суспільств, що змогли накопичити і забезпечити ефективно використання інтелектуальних ресурсів та інноваційного потенціалу, головним носієм якого є молоде покоління.

На початку XXI століття підвищений інтерес до вивчення проблем молоді характерний, за словами К. Манхейма, для «динамічних суспільств», які мають досить великий рівень життя і розвиваються в контексті власне національних та групових інтересів» [3, с. 441-456]. До таких суспільств можна віднести більшість країн Європи, що починаючи з другої половини XX століття обрали стратегію співпраці з молодим поколінням у форматі молодіжних об'єднань за інтересами. Крім того, така співпраця зосереджувалась у вирішенні як власних внутрішніх проблем, так і зовнішніх проблем у форматі спільних рішень з Європейським Союзом.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідження наявних наукових розробок проблеми свідчить, що питання залучення молоді до участі у політичних процесах є досить актуальною та багатоаспектною проблемою, яка привертає увагу багатьох іноземних та вітчизняних державних діячів, науковців. До наукових досліджень присвячених даному питанню варто віднести, насамперед, праці таких авторів, як: Г. Алтинбекової, Зб. Бжезинського, С. Безклетного, В. Боряза, Є. Бородіна, В. Бортнікова, Д. Гончарова, І. Гайвановича, Ю. Галабурди, В. Вербеця, І. Ільїнського, М. Кербаль, Г. Коваль, Ч. Козловського, Н. Колісниченко, В. Криворученко, Ю. Криворучко, В. Куліка, О. Кулеби, О. Мелешкіної, Н. Паніна,

Е. Пардусь, М. Перепелиці, Д. Роша, В. Соколова, С. Сороки, Р. Сторожук, А. Счізеротто, С. Такера, Р. Томсона, В. Ярошенко тощо.

Невирішені аспекти проблеми, яким присвячується стаття. Зважаючи на глибокі традиції співпраці державних органів з молоддю, особливо актуальним є вивчення досвіду саме європейських країн щодо визначення та аналізу ролі молодіжних організацій у політичних процесах. Важливим є переосмислення та адаптація найбільш вдалих і передових зарубіжних технологій і методів роботи з молоддю, аналіз взаємодії суспільних і державних структур у вирішенні спільних проблем. Саме тому постає необхідність у змістовному дослідженні й аналізі зарубіжного досвіду, а також врахування цих технологій та методик для подальшого використання як у сфері молодіжної політики, так і у сфері діяльності молодіжних організацій.

Формулювання цілей статті. Метою даної публікації є узагальнення європейського досвіду відносно механізмів залучення молодого покоління до участі у політичних процесах.

Виклад основного матеріалу дослідження. На теренах ЄС держава, її органи та інститути громадянського суспільства займаються вирішенням актуальних проблем молоді у політичній, соціально-економічній, культурно-освітній сферах та у підтримці молодіжної діяльності, зокрема. Крім того, ефективність молодіжних організацій на міждержавному рівні досягається за допомогою інших учасників, наприклад, профільних та суміжних структур Ради Європи та Єврокомісії, реалізації крос-секторального підходу для вирішення поточних і пріоритетних задач молодіжної політики.

У зв'язку з узятим Україною курсом на запровадження європейських стандартів та принципів, у тому числі і щодо участі молодих громадян в управлінні публічними справами, важливим є аналіз європейського досвіду залучення молоді до участі у політичних процесах.

Нагадаємо, що однією з перших заяв, зробленою під егідою Ради Європи, була Європейська Хартія участі молоді у муніципальному та регіональному житті, ухвалена 1992 р. Постійною конференцією Конгресу місцевих та регіональних влад Європи. У першій частині Хартії сформульовано керівні принципи секторальної молодіжної політики, такі як сприяння зайнятості серед молоді, профілактичні заходи у соціальній сфері й галузі охорони здоров'я, забезпечення молодим людям доступу до інформаційних центрів і баз даних та сприяння рівноправній участі молодих жінок та чоловіків у житті суспільства. У другій частині Хартії перераховуються інституціональні структури, які необхідні, аби забезпечити участь молоді на регіональному рівні. Рекомендується, наприклад, створювати молодіжні ради, що складаються з обраних однолітками молодих людей [2].

Водночас, доцільно зазначити, що європейські країни порівняно пізно виокремили молодіжну політику в специфічну сферу діяльності держави. Це сталося в 1960-ті роки після так званих молодіжних революцій у Західній Європі, але зробили в цьому напрямі велику роботу, отримавши позитивні результати. Разом з тим треба враховувати, що успішність роботи з молоддю, методи її здійснення та пріоритети мають суттєві національні відмінності. Так, до 1980-х років у Європі сформувалися національні системи державної молодіжної політики. Робота з молоддю в цих країнах спиралась на розроблене законодавство, для керування нею були створені спеціальні державні органи, розроблені та впроваджені моделі та механізми співпраці з молодіжними громадськими об'єднаннями, тощо.

Молодь як майбутнє європейського континенту, привертає надзвичайно велику увагу Ради Європи, про що свідчить низка документів, прийнятих цією організацією та спрямованих на оптимізацію молодіжної політики в регіоні. Особливої уваги у процесі реалізації молодіжної політики в країнах Європи заслуговує Європейська хартія про участь молоді в муніципальному та регіональному житті. У структурі Секретаріату РЄ діє Директорат з питань молоді та спорту. Найважливіші рішення щодо змісту молодіжної політики в Європі приймаються на регулярних Європейських Конференціях міністрів у справах молоді. З 70-х років ХХ ст. існує Європейський молодіжний фонд, створений для фінансування молодіжних проєктів та програм, що здійснюються в масштабах регіону, під егідою РЄ було відкрито два Європейських молодіжних центри [5, с. 11].

Треба зазначити, що в кожній країні склалася певна національна традиція роботи з молоддю, що має динамічний або статичний характер. За словами українського науковця Р. Сторожука: «У країнах Північної Європи переважає статична модель, у той час як у Великобританії, Данії, країнах Середземномор'я – динамічна модель, яка надає великого

значення постійним змінам у роботі з молоддю, забезпеченню взаємодії між учасниками процесу розроблення і впровадження молодіжної політики» [6].

У країнах Європи, що мають молодіжну політику, можна виділити її спільні елементи цієї політики:

- соціальний взаємозв'язок (ланцюг) між урядом, молодими людьми і суспільством через консультації та вплив;
- поради та інформація про права молодих людей та можливості для них;
- свобода культурного, творчого та політичного вираження;
- культура продовження освіти і професійної освіти;
- підтримка молодим сім'ям;
- відповідна спеціальна підтримка для молодих людей «груп ризику», таких, як люди з особливими потребами чи молоді в'язні;
- підтримка і заохочення активного проведення вільного часу;
- правильна організація професійної підготовки тих, хто працює з молодими людьми;
- дослідження труднощів, з якими стикаються молоді люди;
- сприяння міжнародним зв'язкам між молодими людьми [8, р. 106-110].

Тобто, можна сказати, що поняття молодіжної політики у країнах Європи дещо відрізняється від вітчизняного хоча б тому, що в кожній країні склалися національні традиції роботи з молоддю, що має або динамічний, або статичний характер. Наприклад, у країнах Північної Європи переважає статична модель, у той час як у Великобританії, Данії, країнах Середземномор'я – динамічна модель, яка надає великого значення постійним змінам у роботі з молоддю, забезпеченню взаємодії між учасниками процесу розроблення й впровадження молодіжної політики [6].

У низці країн Європи молодіжна політика, молодіжна робота і молодіжне законодавство є елементами добре структурованого та визначеного молодіжного сектора, інші країни не виокремлюють молодіжний сектор як напрямок діяльності держави, тут молодіжна політика та молодіжне законодавство є складовими традиційних напрямків – соціального, освітнього, культурного, охорони здоров'я та ін.

Основаючись на учасниках молодіжного сектора, способах координації молодіжної політики, молодіжному законодавстві, розвинуті країни Європи можна класифікувати за трьома категоріями:

- з розвинутим молодіжним сектором. Тут молодіжну політику безпосередньо сконцентровано в добре визначеному молодіжному секторі, який домінує. Прикладами є Австрія, Люксембург, Ліхтенштейн, Іспанія, Греція, Португалія;
- з обмеженим молодіжним сектором. Молодіжну політику частково передано до спеціалізованого молодіжного сектора, а частково розподілено серед традиційних секторів таких, як освіта, працевлаштування, охорона здоров'я і та ін. Це спостерігається в Нідерландах, Франції, Бельгії, Ірландії, Фінляндії, Швеції, Норвегії;
- без спеціального молодіжного сектора. Молодіжну політику розподілено за традиційними

секторами без явно вираженого центру. Це ми спостерігаємо у Великобританії, Ісландії, Італії, Данії [9].

Європейське законодавство щодо молоді можна поділити на 3 типи:

– закони про підтримку і стимулювання молоді – в деяких країнах називаються про молодіжну роботу, сприяння молоді, молодіжної діяльності.

– законодавство про соціальне забезпечення (велфер) молоді. Ці закони визначають межі між обов'язками сім'ї та суспільства щодо молодих людей.

– законодавство про захист молоді. Цей тип законодавства включає в себе захист молоді в несімейних сферах життя: на ринку праці і в суспільному просторі [5, с. 13].

Але доцільно зауважити, що ми не можемо точно порівнювати участь молоді у політичному житті країн, про місце молодіжної політики в політичних пріоритетах та молодіжну роботу лише за тим, чи існує спеціалізоване законодавство щодо молоді, оскільки спосіб забезпечення молодіжної діяльності – це результат історичних традицій, які склалися в організації адміністративної роботи, роботи структур органів публічної влади. Тобто, діяльність молоді та молодіжних організацій залежить від вектора направленості молодіжної політики самої держави.

Науковцями, які досліджували молодіжну проблематику, а саме Д. Галлі та С. Паугама та ін., з метою виявлення окремих закономірностей та перспектив її розвитку була розроблена класифікація діяльності молодіжних організацій і можливості їх участі в політичних процесах європейських країн за певними критеріями [6].

Отже, спираючись на такі критерії, як: рівень демократії, національно-культурні традиції та нормативно-правове забезпечення, можна виокремити наступні моделі:

– універсалістська модель (країни Західної Європи та Скандинавії) – це найбільш демократична модель, яка характеризується паритетним рівнем контролю державою молодіжних організацій при одночасному наданні їм широкої свободи дій. Така модель виникла як результат реорієнтації політики щодо молоді в останні 10-15 років, який і досі супроводжується активними заходами та діяльністю

молодіжного руху. Специфічним для цієї моделі є відсутність міністерства у справах молоді в органах влади.

– громадівська модель (Великобританія) – характеризується мінімальним втручанням держави в діяльність молодіжних організацій, ґрунтується на глибоких традиціях. Молодіжних організацій, які беруть активну участь у державотворчих процесах – невелика частина. Серед них переважають спортивні, культурні та благодійні. Імплементация молодіжної політики делегується від держави до інститутів громадянського суспільства.

– протекціоністська модель (країни Центральної Європи) – держава намагається контролювати та встановлювати пріоритетні цілі у діяльності молодіжних організацій. У таких державах молодь є соціальною групою, яка потребує захисту, підтримки та стимулювання. Головна мета молодіжних об'єднань – закладання основ громадянського суспільства.

– централізована модель (країни Середземномор'я) – за цією моделлю залучення третього сектора та молодіжних органів місцевого самоврядування є дещо слабким, тому молодіжна політика є централізованою, зосередженою на державному рівні [1, с. 124].

В основному, можна сказати, що уряди різних країн шукають свої підходи та моделі до молодіжної політики. У розвинутих демократичних країнах молодіжна політика в основному проводиться на державному, регіональному і місцевому рівнях. Зокрема, в країнах Західної Європи на цих засадах активно розробляються і впроваджуються комплексні закони про молодь. У багатьох країнах Центральної і Північної Європи молодіжна діяльність базується на визнанні відповідальності держави за успішне включення в суспільно-політичне життя всіх верств молоді.

Отже, вивчаючи досвід європейських країн щодо реалізації молодіжної політики, можна виявити такі основні принципи: гуманізм та незалежність, диференційований та індивідуальний підхід, опора на потенційні можливості й індивідуальні здібності молодої людини, формування сприятливого соціокультурного середовища саморозвитку, самореалізації молоді, виховання толерантності та орієнтація на майбутнє.

ЛІТЕРАТУРА

1. Керваль М. Зарубіжний досвід формування нормативно-правової бази щодо молодіжної політики [Електронний ресурс] / М. Керваль. – С. 123–129, С. 124. – Режим доступу : <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/ukrpolituk/3/15.pdf>.
2. Международные документы по молодежной политике. – М., 1993.
3. Сторожук Р. П. Основні пріоритети молодіжної політики у країнах Європи / Р. П. Сторожук // Актуальні проблеми державного управління : Зб. наук. праць ОРІДУ. Вип. 1 (25). – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2006. – С. 73–80.
4. Сторожук Р. П. Формування механізму реалізації державної молодіжної політики в контексті європейського вибору України / Р. П. Сторожук. – Автореферат. Рукопис. – Одеса, 2007. – 27 с. – С. 13.
5. Сторожук Р. П. Зарубіжний досвід реалізації молодіжної політики / Р. П. Сторожук // Державне будівництво. Електронне наукове фахове видання Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України. – № 1. – 2006. – Режим доступу : www.nbu.gov.ua/e-journals/DeBu/2006-1/index.html.
6. Проблемы молодежи в обществе // К. Манхейм. Диагноз нашего времени. – М., 1994 – С. 441–456.
7. Report of Policy Action Team 2: Young People. – L., 2000. – P. 106–110.
8. Study on the State of Young People and Youth Policy in Europe 9 (Final report). – UN, 2001. – 147 p.

Рецензенти: Євтушенко О. Н., д.політ.н, професор;
Ярошенко В. М., к. політ.н., доцент.

© Гуцалова М. В., 2013

Дата надходження статті до редколегії 18.04.2013 р.

ГУЦАЛОВА Марина Володимирівна – аспірант кафедри політичних наук Чорноморського державного університету ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

Коло наукових інтересів: молодіжні громадські організації, участь молоді у політичних процесах.